

Liliana GANGA

INDIVIDUALITATEA RAPORTULUI DE INERENȚĂ

Raportul dintre subiect și predicat este exprimat, grație complexității și polivalenței sale, prin câteva vocabule sinonimice. În gramatica românească fenomenul este identificat cu *inerența*, datorită capacității de a stabili o corelație absolută între unitățile actante. Concomitent, se utilizează termenii: *interdependență* (D. Irimia), *dependență bilaterală* (V. Guțu-Romalo, M. Vulșici), *relație predicativă* (S. Stati, I. Diaconescu). *Relația predicativă* mai este numită *raport predicativ*, pentru că sintaxa românească tolerează sinonimia termenilor. În același timp, **Gramatica Limbii Române** face o clasificare a raporturilor sintactice, acceptând doar termenii *coordonare* și *subordonare* (**Gramatica Limbii Române**, p. 266-270), iar *interdependența* și *apozitia* sunt considerate forme ale subordonării. Privită din acest unghi, *subordonarea* se dovedește a fi raport unic, deoarece *coordonarea* este incompatibilă cu raportarea, exprimând interacțiunea unor unități sintactice independente. Însușirea unităților sintactice de a fuziona sugerează ideea că cele cinci tipuri fundamentale de relații sintactice (1. interdependența, 2. dependența, 3. coordonarea, 4. apozitia, 5. incidența) se pot contopi în una, numită de către D. Irimia *dependență*.

Însă nici în acest caz nu există o singură opinie. D. D. Drașoveanu, bunăoară, constată că „între predicat și subiect există o relație de subordonare unilaterală, predicatul subordonându-se subiectului prin acord. Tot ce se acordă este subordonat celui cu care se acordă” (D. D. Drașoveanu, p. 235-242).

Interdependență este numit raportul dintre unitățile sintactice subordonate reciproc, implicit, e numită *subordonare* relația acordului morfo-sintactic dintre cele două elemente prin care subiectul respectă categoria de caz impusă de predicat, iar predicatul și le însușește pe cele de persoană și număr, dictate de subiect. Deși respectiva definiție pretinde a însuma exhaustiv trăsăturile *inerenței*, ea lasă totuși loc pentru a clarifica suplimentar dacă raportul de *interdependență* se distinge de *subordonare* fără a coexista ca o formă bidimensională a acestuia.

Odată atestate, cele cinci tipuri de raporturi sintactice au provocat diverse polemici, fie în favoarea afirmării, fie în ideea absolutizării unora dintre ele. Ion Ciornâi, de exemplu, susține că *inerența* nu poate fi identificată cu *subordonarea*, nici măcar prin particularitatea lor comună – acordul: „Raportul de inerență se manifestă prin acordul predicatului cu subiectul numai în număr și persoană. Respectivul acord este special pentru că nu se realizează în toate formele lui gramaticale” (I. Ciornâi, p. 209). De aici și intenția lingvistului de a susține ferm că forma de caz nu este o condiție impusă de așa-zisul

acord al *inerenței*. Cu toate acestea, pentru subiect și predicat (numele predicativ) e firească afinitatea de caz în nominativ.

Exemple:

- „**Asta e provocare** directă la rebeliune.” (L. Rebreanu) [subiectul, exprimat prin pronume demonstrativ, este în cazul nominativ singular, numele predicativ, exprimat prin substantiv, respectă aceeași formă de caz].

- „**Ei sunt eroi!** Ei în veci nu pier, **ei sunt nemuritori!**” (Paul Goma) [subiectul, exprimat prin pronume personal, la persoana a treia plural, este în cazul nominativ și cere ca numele predicativ, exprimat prin substantiv, să fie la aceeași formă de caz, la numărul plural].

Trasarea unei paralele între *inerență* și „*alte tipuri de acorduri*” ni se pare un exercițiu forțat, pentru că în unele cazuri depășește limitele nivelelor limbii, în fapt comparându-se niște fenomene incomparabile: „În ce privește conținutul, raportul dintre atribut și substantiv nu diferă de raportul dintre predicat și subiect. Atât atributul cât și predicatul atribuie ceva, unul substantivului, pe care-l determină, celălalt – subiectului” (I. Iordan, p. 534). Paralela ni se pare inadecvată și din cauză că se exagerează importanța acordului: „Faptul că acordul (element al formei) se face pe căi specifice, nu modifică esența raportului: el rămâne același și în cazul atributului, și în cazul predicatului – de *inerență*, iar mijlocul lui de realizare gramaticală este, de asemenea, același, acordul” (D.D. Drașoveanu, p. 181).

Multitudinea „disensiunilor” privind individualitatea raportului de *inerență* divulgă vulnerabilitatea metodelor de abordare a acestui raport sintactic. Principiul tradițional de cercetare adoptat a fost fie de asemănare, fie de deosebire de alte raporturi, ignorându-se, prin aceasta, insolitul fenomenului menționat. Din acest motiv, am căutat să testăm o altă modalitate de investigare a *inerenței*. Modelul aplicat de savanta rusă Lavrentev este, în acest sens, mai potrivit, deoarece se distinge printr-un grad sporit de eficiență tocmai grație punerii în valoare a *valenței*. Potrivit cercetătoarei, „raportul de subordonare este determinat de specificul valențial al cuvintelor” (Lavrentev, N. M., p. 39).

Știința lingvistică a ultimelor decenii acordă o mare atenție valenței, demonstrând că orice structură sintactică se realizează în funcție de posibilitățile de fuzionare ale fiecărui element în parte. Ana Vulpe consideră că „valența sintactică rezidă în capacitatea cuvântului de a deschide anumite «locuri vacante» care trebuie să fie ocupate de elemente cu o anumită formă și cu o anumită funcție sintactică. De exemplu, verbele *a produce*, *a elabora* deschid poziții pentru subiect și obiect, care trebuie să fie completate în procesul vorbirii în mod obligatoriu. Subiectul poate fi exprimat prin substantiv (sau pronume) la cazul nominativ, iar obiectul – prin substantiv (sau pronume la cazul acuzativ)” (A. Vulpe, p. 25).

Noi atenționăm cititorul doar asupra faptului că și verbele tran-

zitive sunt succedate de obiecte directe în acuzativ, că această necesitate nu poate fi satisfăcută printr-un nume la alt caz și că, la fel, în sens invers – complementul direct nu poate fi precedat de un verb intransitiv.

Revenind la raportul dintre subiect și predicat, constatăm că acesta este mai puțin riguros, pentru că nici forma de nominativ, formă casuală specifică subiectului, solicitată de către predicat, nu este obligatorie. Faptele lingvistice demonstrează că subiectul poate devia de la forma sa gramaticală specifică:

Exemple:

- Subiect exprimat prin nume

la genitiv:

Al Petrei este cel mai chipeș flăcău din sat.

- Subiect exprimat prin nume

la acuzativ:

Pe copac erau *la cireșe*, toate coapte de-ți făceau din ochi.

Prin urmare, raportul dintre subiect și predicat se stabilește pe principii logice, în afara acordului gramatical. Acest fenomen este lesne observabil în propozițiile cu subiecte multiple sau omogene.

Exemple:

- Pe masă *stătea* o ulcică cu lapte și două pahare.

- Pe raft *au rămas* neatînse caietele și cartea.

În cazurile date criteriul definitoriu pentru corespondența de număr dintre subiect și predicat este poziția. Subiectul mai apropiat de forma verbală determină și numărul acesteia.

Corespondența de gen se realizează în același mod, numele predicativ exprimând genul numelui (subiectului) mai apropiat, ca și în exemplul: Un costum și *două cravate* i-au fost *cumpărate* [...].

Mai mult, în propoziția monomembră nominativă subiectul este la nominativ nu pentru a stabili acordul cu predicatul, în acest caz predicatul e doar o invenție paralingvistică, pe care o deducem intuitiv.

Legătura predicativă sau *inerența* nu corelează cu particularitățile valențiale ale subiectului și predicatului, ea este întotdeauna o conexiune între formele lexicale. Datorită acestui fapt, *inerența* dobândește o individualitate certă, delimitându-se de *coordonare* și *subordonare*.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. GLR, ed. II, vol. I-II, *Gramatica Limbii Române*, Editura Academiei R.P.R., București, 1963.
2. D. D. Drașoveanu, *Despre elementul predicativ suplimentar* în *Curier Lingvistic*, XII, 1967.
3. I. Ciornâi, *Limba română: îndreptar fonetic și gramatical*, Chișinău, 1991.
4. I. Jordan, Vladimir Robu, *Limba română contemporană*, București, 1978.
5. D. Irimia, *Gramatica limbii române*, Iași, 1997.
6. Lavrentev, N. M., *Sintaxiceskie otnoșenia i sviazi urovnia prostogo predloženia*, Izd. Saratovskogo Universiteta, 1989.
7. A. Vulpe, *Verbele creării în limba română*, Chișinău, 2002.